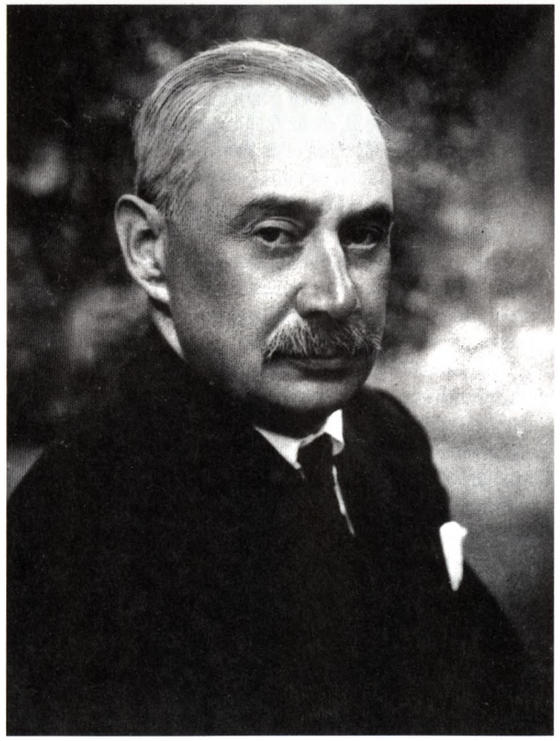
KRÚDY GYULA | A Habsburg Történeti Intézet rendezvénysorozatának legutóbbi eseményén Fráter Zoltán irodalomtörténész, az ELTE BTK Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet docense tartott előadást Krúdy Gyula, a „monarchiás" író címmel.

ARCKÉPEK AZ OSZTRÁK–MAGYAR MONARCHIÁBÓL

Azt szokták mondani, hogy Krúdynak akár a regényeit, akár a novelláit nézzük, úgy néznek ki, mintha egy végtelen nagy békebeli uzsonna lenne egy kerti asztalnál, ahol mesélnek egymásnak az emberek, ahol jó hangulatban, kényelmesen megbeszélik az életet vagy a másik ember problémáját. Tehát egy hosszú beszélgetés az egész életmű. Ez összefügg Krúdy mesélőkedvével. Legismertebb és leghíresebb regénye, a Vörös postakocsi előszavában arról értekezik, hogy el ne lopja valaki a mesélőkedvét. Ez nem feltétlen nagy ívű kalandokat, változatos történeteket jelent, Krúdy nagyon szerette az egész apró dolgokat lassan, kényelmesen, mindenre kitérve elbeszélni. Ez a lassúság, sőt a lassúság kultusza mindenképpen a monarchiás jelleghez visz minket közelebb.

MITŐL MONARCHIÁS VALAKI?

„Ha azzal a kérdéssel foglalkozunk, hogy Krúdy Gyula monarchiás író, akkor azzal is foglalkoznunk kell, mi is az a monarchia. Mitől monarchiás valaki?" – tette fel a kérdést az irodalomtörténész. „A Krúdy-életmű ennyi évtizeddel a halála után még mindig, sőt egyre inkább hat. Mindig is voltak rajongói, olvasói, de kialakult körülötte egy szektaszerű rajongás is. Ez nagymértékben annak a bizonyos Krúdy-stílusnak köszönhető, ami összefüggésben van azzal a bizonyos monarchiás jelleggel. Krúdy témái a legegyszerűbbek: születés, szerelem, halál. Olyan költői képeket használ, amelyek a legalapvetőbb elemekre épülnek: földre, vízre, levegőre, tűzre. Mindennek a mélyén ezek a nagyon eredeti természeti képek rejtőznek."

A természet rendje is megvan Krúdynál. Ez nem csak magyar sajátosság, ha megnézünk egy Menzel- vagy egy Kusturica-filmet, akkor otthon érezzük magunkat. Krúdy munkásságára szintén jellemző, hogy valamiféle nagyobb egység sajátosságai bukkannak elő. Ez Közép-Európa, vagy más néven az egykori Osztrák–Magyar Monarchia. Amikor különféle népek, nemzetiségek éltek egy birodalomban, és ugyanúgy értették egymást ez emberek, nem feltétlenül nyelvileg, hanem viselkedésben, mentalitásban Prágában, Bécsben, Pozsonyban és Budapesten, tehát az a fajta egység, ami azóta kissé széttört, mindenképpen jellemzi a közép-európaiságot vagy a monarchiás jelleget.

„Négy olyan ismérvet szedtem össze, ami szerintem ezt a monarchiás jelleget megközelíti – ismertette Fráter Zoltán. – Az egyik mindenképpen az emberek, a személyek kultusza. Kultikus jelenségekről van szó a Krúdy-művekben, ami összefonódik a személyességgel, ez pedig sokszor egybeesik Ferenc József-zseffel. A másik ilyen tulajdonság a rendszeresség, a szisztematikus életvitel, a következő a tisztelet, tisztelet egymás iránt, egyáltalán az életnek a tisztelete, a negyedik pedig legyen a kedély. Kedély, ami nélkül nincs monarchia és nincs Krúdy, sem az ő életműve. A személyesség, vagy tudományosabban a perszonalitás Ferenc József személyében csúcsosodik ki, hiszen ő testesítette meg egy személyben a társországok uralkodóját."

KRÚDY RENDSZERESEN DOLGOZOTT. AKÁRMILYEN VOLT AZ ÉJSZAKÁJA, REGGEL ÖTKOR MÁR AZ ÍRÓASZTALNÁL ÜLT

FOTÓK: MTI

Érdekes belegondolni, hogy a szabadságharcot eltipró ifjú Ferenc József élete végére mindenki Ferenc Jóskája lett. Nagyon sokan csak valamiféle jóságos öregúrként emlegették.

FERENC JÓZSEF KULTUSZA

Ha azt keressük, hogy mi volt Ferenc József titka és hogyan tudott véres gyilkosból mindenki Ferenc Jóskája lenni, arra egy Krúdy-idézetet lehet hozni: „Ki volt a császár és király feljebbvalója? Feljebbvaló volt minden szoros kabátot viselő férfi, vagyis a katonák, akik Ferenc József kardbotját viselték az oldalukon".

Az előadó elmondta, azért lehetett ilyen népszerű Ferenc József, mert egyrészt szolgálatnak tekintette a császárságot és királyságot, másrészt annyit követelt meg az alattvalóitól, amit ő maga is teljesített. Szintén Krúdy írja róla, hogy alapvetően 19. századi ember maradt, autóba még beült, de telefont soha nem használt és az írógépet sem szerette, a hivatalos aktái mind kézzel voltak írva. Volt valaki a birodalomban, aki nélkül nem kelt fel és nem nyugodott le a nap, aki szigorú rend szerint élt, a polgárok pedig ezt igenis tisztelték.

A BÉKEBELI VILÁG RENDSZERETETE

Rendszeresség, szisztematikus életvitel jellemezte Krúdyt. Minden évszaknak megvolt a maga sajátossága, az emberek tudták, mit kell tenni, és úgy is tettek, tehát nem valamiféle rendetlen életmódot folytattak, hanem ahogy a szülőktől látták, ahogy már ők is kialakították. Az udvarlásoknak is megvolt a maga rendje. Krúdy följegyzi azokat a lépéseket, amelyek egy hölgy meghódításához szükségesek, kezdve az első találkozásoktól az udvarias sétákig, a templomba való kísérgetéskor mondandókig, a báli zene alatt szükséges suttogásokig, a nagymosáskor való véletlen betoppanásig. Az udvarlás színhelye a Sváb-hegy, a Víziváros vagy a Határcsárda, attól függően, hogy hol tartott a folyamat, azután vagy valami vidéki fogadóban fognak kikötni, vagy csak egy kis budai cukrászdában.

A következőben az irodalomtörténész újabb idézetet hozott: „A tisztelet az élet minden területén megnyilvánult, nemcsak bizonyos emberek, hanem bizonyos dolgok iránt is. Krúdynak a halála előtt született egy olyan írása, ami abszolút a monarchikus berendezkedést mutatja, miszerint mit igényel az ember az élettől. A békebeli úriember, aki helyzeténél fogva megfelelő igényekkel lépett fel az élethez. Van Krúdynak egy mondása, hogy tisztelni kell az apróságokat. Apróságokból van összetákolva az ember élete."

Krúdy rendszeresen dolgozott, akármilyen volt az éjszakája, reggel ötkor már az íróasztalnál ült. Napi 16 oldalt írt, kézírással, ez volt a penzum, másképp nem is jönne ki a Jókai-életművel vetekedő életmű. Rejtély, hogy mikor volt ideje olvasni, de olvasott. Nagyon nagy volt a fantáziája, ez szintén monarchiás dolog. Írja is, hogy azok voltak a szép idők, amikor szabadon szárnyalhatott a fantázia.

MÉLTATLAN VÉG

Krúdy a 20-as évek végén kiment a divatból, a könyvei alig fogytak, akkor írta a gyomornovellákat, miközben ő már gyomorbeteg volt, alig ehetett. Elszegényedett.

Amikor meghalt, a minisztérium részéről kapott egy formális táviratot az özvegy, de a temetésén senki nem volt ott a hivatalos Magyarország részéről, csak a pesti „félvilág", pincérek, bukmékerek, mindenféle gyanús lóversenyző alakok, egy-két kóborgó író, költő jelent meg búcsúztatón.

SZIGETHY ANNA